

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ...	126
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІРТУАЛЬНІЙ РЕАЛЬНОСТІ	128
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ВИДИ КОДИФІКАЦІЙНИХ АКТІВ	131
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	134
<i>Лисенко Ангеліна Володимирівна</i> НАНОТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ	137
<i>Odarii Viktor Vitaliiiovych</i> GRAUNDS OF ENFORCEMENT ACTIVITIES	140
<i>Шенцева Ольга Петрівна</i> ДІАЛОГ ТА ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В ІНДУСЬКОМУ ПРАВІ	143

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЖІНОК НА ВАЖКИХ РОБОТАХ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ	146
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОПНИХ СУДІВ ЯК ФОРМИ НЕДЕРЖАВНИХ СУДІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО.	149
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ДИТИНА В ДЖЕРЕЛАХ ПРАВА ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО	151
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> ВПЛИВ ВІЗАНТІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЦЕРКОВНОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ	155
<i>Любичанківський Ольгерд-Ілля Ілліч</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АВСТРІЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	158
<i>Саранчук Олександра Валеріївна</i> ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВОЛОСНИХ СУДІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	160
<i>Artur Lis</i> KSIĘGA ELBŁĄSKA JAKO ŹRÓDŁO POZNANIA ŚREDNIOWIECZNYCH ZWYCZAJÓW KARNYCH NA ZIEMIACH POLSKICH.	164
<i>Marzena Dyjakowska</i> PROCES MICHAŁA PIEKARSKIEGO PRZED SĄDEM SEJMOWYM W 1620 R.	167

СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

<i>Терлецький Дмитро Сергійович</i> ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АКТАМИ, ЩО ВИЗНАНІ НЕКОНСТИТУЦІЙНИМИ	172
<i>Афанасєва Мар'яна Володимирівна</i> ПОВОЄННІ ВИБОРИ: ГОЛОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРЦІВ ЗА КОРДОНОМ	175
<i>Mishina Natalia</i> LA RÉINTÉGRATION DES ENFANTS DÉPORTÉS LORS DES CONFLITS ARMÉS: UN NOUVEAU CHAMP D'ACTION POUR LES AUTORITÉS LOCALES ET RÉGIONALES.	178
<i>Бальцій Юрій Юрійович</i> МІСЦЕ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЖИТЕЛІВ (ГРОМАДЯН ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ) В СИСТЕМІ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ МІСЦЕВОЇ (ЛОКАЛЬНОЇ) ДЕМОКРАТІЇ УКРАЇНИ	181

Корнієнко Ірина Валеріївна
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВПЛИВ ВІЗАНТІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЦЕРКОВНОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Візантія, яка була правонаступницею Римської імперії, відіграла значну роль у розвитку християнської цивілізації, зокрема у становленні церковного права. Процес хрещення Київської Русі, здійснений у 988 році, став початком інтеграції київських земель до християнського світу, де Візантійська імперія виступала основним релігійним і культурним центром. Оскільки церква в Київській Русі стала невід'ємною частиною державного організму, вплив Візантії на формування церковного права Русі був глибоким і багатоаспектним. Розглянемо цей вплив детальніше.

Хрещення Київської Русі 988 року стало ключовою подією, яка заклала основу для подальшого розвитку церковного права в державі. Вибір християнства як державної релігії не був випадковим: Київська Русь прагнула інтегруватися в європейську політичну та культурну спільноту. Для цього князь Володимир Святославич обрав візантійський обряд, який вже мав чітко сформовану систему церковного управління та канонічного права [1, с. 403].

Візантійська церква стала основним джерелом церковного права для Київської Русі, оскільки її канонічні норми і церковні структури стали основою для організації релігійного життя на Русі. Розвиток церковного права Київської Русі неможливий без врахування впливу візантійських традицій, зокрема у питаннях догматики, культури та церковної організації.

Після хрещення Київської Русі візантійська традиція канонічного права почала поступово впроваджуватися в державу. Одним із основних інструментів цього процесу став переклад церковних текстів з грецької мови. Візантійський канонічний корпус, зокрема номоканони, був переведений на старослов'янську мову, що зробило їх доступними для духовенства та вірних на території Київської Русі [2, с. 176].

Важливими документами, що стали основою церковного права Русі, були «Номоканон» і «Кормча книга». Ці візантійські джерела визначали правила для церкви, церковного управління, а також норми, які регулювали поведінку духовенства і мирян. «Номоканон» містив канонічні правила та церковні накази, що забезпечували юридичну базу для функціонування церковної структури. Переклад «Номоканону» та адаптація його норм для Русі стали важливим кроком у формуванні церковного права Київської Русі.

Організація церковної влади в Київській Русі зазнала значного впливу з боку Візантії. На початку існування християнства на Русі церква була частиною світської влади, і саме з Візантії були запозичені принципи церковної ієрархії. Візан-

тійська модель передбачала чітку ієрархічну структуру, де патріарх був вищим духовним керівником, а єпископи, архієпископи та митрополити здійснювали керівництво на місцях [3, с. 97].

Прийнявши християнство, Київська Русь орієнтувалася на Візантію як на зразок у багатьох аспектах церковного та державного життя. Оскільки християнство було принесене через дипломатичні канали з Візантії, це наклало свій відбиток на організацію церковної влади в Київській Русі. Першим митрополитом Київської Русі став митрополит з Візантії, що підкреслювало важливість зв'язку з Константинопольським патріархатом. Всі духовні аспекти, пов'язані з організацією церковного управління, релігійним життям, були тісно пов'язані з візантійською моделлю.

Візантійська церква мала чітко розвинену структуру, де митрополити, єпископи, архієпископи і патріарх відігравали важливу роль у духовному житті імперії. Київська Русь, запозичивши цей зразок, встановила чітку ієрархію духовенства, де Київський митрополит був підпорядкований безпосередньо Константинопольському патріарху. Така організація означала не лише релігійну, але й політичну залежність Київської Русі від Візантії, принаймні на початкових етапах розвитку церкви в Русі [4, с. 98].

Церковна організація Київської Русі, збудована за візантійським зразком, включала всі основні канонічні структури, що дозволяли забезпечити ефективне управління церквою, а також інтегрувати релігію в систему державного управління. Візантійські канони, правила та обряди стали основою для духовного життя в Київській Русі. Це включало не лише догматичні аспекти, але й чітко визначені правила для духовенства, в тому числі дисциплінарні норми, що регулювали поведінку священнослужителів та їхні відносини з мирянами.

Завдяки тісному зв'язку з Візантією, церковне право в Київській Русі розвивалося на основі візантійських правових норм. Візантійська імперія мала розвинену систему церковного права, яка регулювала всі аспекти церковного життя, від організації богослужінь до взаємодії церковних і світських інститутів. Це право було важливим не лише для церковних структур, але й для підтримки державної влади, забезпечуючи її моральну та юридичну легітимність через церкву, що мала велику вагу серед населення. Вплив цієї системи церковного права на Русь став важливим етапом у формуванні самостійної церковної організації та правового регулювання релігійних відносин [5, с. 378].

До найвідоміших візантійських правових джерел, які мали вплив на церковне право Київської Русі, відносяться:

- 1) Кормча книга – збірник церковних канонів, який був одним з основних джерел церковного права в Київській Русі. Книга включала в себе як візантійські канони, так і місцеві правила, що стосуються різних аспектів церковного життя, зокрема дисципліни духовенства та відносин між церквою і державою.

- 2) Номоканон – збірник церковних канонів, який організовував правовідносини в церкві та визначав важливі норми для ведення релігійного життя, ор-

ганізації богослужінь, а також взаємодії церкви з мирянами і світською владою [6, с. 212].

Запозичення цих візантійських правових норм забезпечило основу для розвитку церковного права Київської Русі, дозволяючи поступово сформувати структуру та принципи, які регулювали церковну діяльність у Київській Русі.

Візантія не тільки сприяла розвитку церковного права, але й мала значний вплив на культурне та духовне життя Київської Русі. Візантійська культура, релігія, мистецтво і навіть літературна традиція стали невід'ємною частиною київської культурної спадщини. Мистецькі традиції Візантії, зокрема іконопис, архітектура і хорове співи, значною мірою вплинули на розвиток української церковної культури [7, с. 113].

Таким чином, вплив Візантії на формування церковного права Київської Русі був фундаментальним і багатограним. Візантія не тільки принесла з собою конкретні канонічні норми, але й забезпечила модель церковної організації та управління, що стало основою для подальшого розвитку церковного права на Русі. Прийнявши візантійські правові норми, Київська Русь змогла інтегруватися в християнський світ, сформувавши власне церковне право, яке стало важливою частиною її правової системи.

Список використаних джерел:

1. Поспішил В. Східне католицьке право згідно з кодексом канонів Східних Церков. Львів : видавництво «Свічадо», 2006. 614 с.
2. Ухач В. З. Історія держави і права України : навчальний посібник. Тернопіль : Вектор, 2015. С. 175–177.
3. Барабаш О. В., Качурова С. В., Титов В. Д. Релігієзнавство. Харків : Право, 2004. 272 с.
4. Романько І. І. Історія України: Навчально-методичний комплекс. Частина IV. Київ : КЛА НАУ, 2014. 208 с.
5. Лубський В. І., Лубська М. В. Історія релігій. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 776 с.
6. Мочульська М. Є., Семків В. О. Правова доктрина в континентальній правовій системі. Львів : Світ, 2015. 432 с.
7. Барабаш О. В., Качурова С. В., Титов В. Д. Релігієзнавство : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. проф. В. Д. Титова. Харків : Право, 2004. 272 с.

Ключові слова: візантійське право, церковне право, правова культура, правові традиції.

Keywords: Byzantine law, church law, legal culture, legal traditions.